

Nyhetsbrev nr 8 – december 2006

God Jul vill jag önska alla fågel- och fotointresserade,

Även sidensvansar kan, i bästa fall,
åtlyda en uppmaning om att "Hoppa!"

För den som eventuellt vill ha en bok signerad och kanske dedicerad har jag nu köpt in några extra exemplar av "Pingvinliv". Det ser nämligen ut som om "Pingvinliv" kommer att sälja slut på Nordstedts förlag före jul-afton. Och eftersom fotoböcker är dyra produktioner skulle jag om jag själv varit förläggare tvekat att trycka nytt, i synnerhet som det i så fall blir efter julhandeln. (Det är det första bokexemplaret i en stor färgtryckning som kostar kanske 250.000:-350.000:-, den som får det exemplaret har med andra ord en dyr bok i sin hand, följande exemplar i en tryckning kostar däremot ungefär 33-35:- / styck att producera.)

utan att ha läst mer än en blogg i mitt liv fick jag plötsligt börja skriva sådana för nätbokhandeln Bokus. Eftersom det handlar om fåglar och foto låter jag några av mina amatöristiska försök till "bloggar" följa med det här brevet. Den intresserade kan även (b)logga in på http://www.bokus.com/cgi-bin/P_campaign_show.cgi?c_id=21451. Bokus har just nu extra bra priser på "Pingvinliv" och "Mellan vingspetsarna" – så litet kan inte jag ta, för bara postens frakt av en bok kostar cirka 70:- (de stora nätboklådorna betalar förmodligen bara 20-25 % av det portot tack vare sina enorma volymer).

Bästa hälsningar

Brutus Östling

För att beställa dedicerad och/eller signerat exemplar av "Pingvinliv":

Tfn 0413-60990 eller e-post order@symposion.se

Hundratusentals kungspingviner möter besökaren vid St. Andrews Bay på Sydgeorgien.

Det är inte alla som tänker på det. Pingviner är inte en art. Det finns sjutton olika pingvinarter, de varierar i storlek och utseende och de lever i olikartade miljöer. Historiskt sett känner man faktiskt till litet över trettio arter, det största fossilet man hittat berättar om en pingvin stor som en människa och med en vikt på långt över etthundra kilo. Fast även om pingvinarterna skiljer sig åt har de en sak gemensamt, de kan inte flyga. Inte i luften i varje fall.

Deras korta och stela vingar är däremot perfekta i eller snarare under vattnet. Där uppnår pingvinerna simhastigheter som vida överstiger deras värsta fiender, som till exempel leopardsälen. Leopardsälens enda chans att fånga en pingvin är i stort sett när pingvinerna går ner i vattnet eller när de ska upp på land igen. Då ligger leopardsälen gärna och lurpassar.

En kungspingvin kan dyka till otroliga 350 meters djup. Och stanna under vattnet i en kvart. Kejsarpingvinen på Antarktis dyker ännu djupare.

Som gammal dykare häpnar man. Det djupaste jag varit nere på är 45-47 meter, på ett vrak mellan Simrishamn och Bornholm. Redan det motsvarar väl ett höghus på 12-13 våningar. Att simma snabbt rakt upp från trycket på 50 meters djup skulle leda till en närmast säker död.

Mitt allra första möte med pingviner skedde för fyra år sedan. Att landstiga vid Salisbury Plains eller vid St. Andrews Bay på Sydgeorgien är en fullkomligt omtumlande upplevelse. Sydgeorgien erbjuder några av de mest spektakulära scenerier man kan tänka sig. Här möter man flera hundratusen kungspingviner, så tätt packade att man undrar hur de kan ta sig fram i gytret. Varje kungspingvin försvarar en boareal eller ett område vars diameter räcker ungefär så långt som pingvinen stående kan slå till förbipasserande med sina vingar eller hugga mot dem med näbben.

Att jag var där för att fotografera glömde jag nästan bort vid dessa landstigningar. Först efter någon halv-

Kungspingvinhanne skriker ut att han är "tillgänglig".

timme plockade jag upp kameran. Alltid med frågan: var börjar jag i detta överflöd av motiv? Efter ett tag inser jag att det bara är att börja plåta där jag står och sedan får jag arbeta mig upp mot en kulle där jag kan få utsikt över hela kolonin.

Samma överväldigande upplevelse väntade mig tio dagar senare på Antarktis. Vid Baily Head på Deception Island längs Antarktishalvön bebor flera hundratusen hakremspingviner en jättelik dal. När vi landsteg där skyndade jag mig in i dalen för att vara först med att klättra upp på en av bergssluttningarna. Jag ville hinna ta breda översiktsbilder innan fartygets andra passagerare började välla in i området – jag ville helst inte ha turister eller andra fotografer i landskapet. Och en bit uppifrån påminde kullarna med sina massor av hakremspingviner om äldre tiders krigsmålningar där man ser arméer som står på olika kullar, beredda att gå till anfall.

Då, för fyra år sedan, drömde jag om att få göra en bok om pingviner. Men när jag kom hem var ingen intresserad av Antarktis eller dess tvåbenta invånare. Jag tror jag sålde en pingvinbild på två år.

FOTNOT: Sydgeorgien är en jättelik ö ungefär fem dygns båtresa i östsydöstlig riktning från Sydamerikas södra spets. För fyra år sedan bodde fem-sex människor på ön, i Grytviken, en gammal norsk valfångststation, men säkert långt över en halv miljon kungspingviner och flera tusen jättelika elefantsälar. Och förutom dessa

till exempel albatrosser, jättstormfåglar, labbar – och inte att förglömma: ett antal tusen pälsälar.

Pälsälar är söta, men de kan vara ett gissel för en landstigande fotograf (och andra turister också för den delen). Och tar man dem inte på allvar riskerar man att gå samma öde till mötes som en amerikansk fotograf som följde med det ombyggda isbrytarfartyget året innan jag var där. Han hade, i alla fall enligt vår kaliforniske expeditionsledare, kaxigt hävdats att pälsälarna inte var något att vara rädd för. Ett par timmar senare kved han när fartygets läkare sydde honom med tjugosju stygn i baken efter att han blivit jagad av en aggressiv hanne.

För även om pälsälarna är närgångna – man får använda en pinne och peta dom i bröstet med om dom kommer för nära – så ska man framför allt undvika en

Även kungspingviner kan bli rejät irriterade på pälsälarna, här en sälunge som strax lommade iväg.

sak: att hamna i en situation där man måste försöka springa ifrån dom. För gör man det, då blir man definitivt jagad av inte bara en hanne utan av alla hannar som finns i närheten, alla lika övertygade om att de just fått tag i en hona redo för parning.

Huvudlös åsnepingvin, Saunders Island. Även åsnepingviner är rädda att tappa huvudet.

Adeliepingvinerna tvekar när de ska i vattnet. Därnere kan en leopardsäl ligga och vänta. Men i grupp känner de sig säkrare. När en pingvin väl dyker följer de andra raskt efter.

Kungspingvin med någon dag gammal unge, som värmer sig sittande på tårna och under en hudflik på förälderns mage.

För pingvinhannen gäller det att ha en stor och fet mage om man ska lyckas imponera på honan.

Leopardsälen brydde sig inte om vår zodiak utan fortsatte styckningen av adelpingvinen.

Hakremspingviner på olika kullar vid Baily Head, Deception Island, Antarktishalvön.

Även kungspingviner kan bli rejält irriterade på pälsälarna, här en sälunge som strax lommade iväg.

Häromveckan hade jag en bildvisning på Umeå universitet. Projektörerna fungerade inte som de skulle riktigt, bilderna fick inte ljus nog utan blev en grå smet. Men något annat lyste upp besöket desto mer. Entusiasmen och klokheten hos Henrik, stadens lilla bokhandlare.

För det är inte Umeås två stora boklådor utan han och hans lilla Din Bok som arrangerat inte mindre 200 (tvåhundra!) författarframträdanden på fyra-fem år. Och han får folk att komma till uppläsningarna och föredragen, jag tror det var kring 250 personer som kom, fastän det var mitt på dagen. Veckan innan hade Herman Lindqvist varit där, och veckan därpå skulle Mustafa Can komma.

När folk på stan frågade varför han gjorde så mycket utan att få betalt för det, svarade Henrik: - För att det är kul.

Vi satt under lunchen i hans kök och pratade om allt möjligt. Det var då han berättade om en undersökning som handlade om rädsla, om vad människor är mest rädda för i olika länder, i olika kulturer.

- Jaha, och det vi fruktar mest, det måste vara döden?

- Nej, inte döden.

Undersökningen visade att det nästan alla svenskar fruktar mest, och ännu mer än döden, är något helt annat.

- Det är att tala inför en publik.

Men det bästa av allt: italienare hade svarat på samma fråga om vad som är det mest skrämmande. Det de mest av allt fruktade var "att folk skulle sluta le mot varandra".

Jag tänker på hur vi härhemma nu vill att folk ska sluta lita på varandra. Vi har till och med på Stasi-vis inrättat särskilda telefonnummer till tjänstemän som ska ta emot våra angivelser, ifall vi misstänker att grannen inte är sjuk på riktigt. Vi ska inte le mot våra grannar, vi ska ange dom.

Jag tror italienarna har rätt.

Vilken svensk författare ska förresten skriva den stora boken om tillitens betydelse? Inte bara för vår gemenskap, för vår mentala välfärd – utan om dess grundläggande betydelse för även den ekonomiska välfärden.

Jag berättade i en tidigare text om min panik inför en föreläsning i New York i början av den här månaden. Hur jag gick in i en kyrka på Feme Avenyn på Manhattan och hur min rädsla släppte när några enkla ord in-

Hakremspingvinens unge söker värme i förälderns fjädrar, Antarktis.

Juvenil, dvs. ung sydlig jättestormfågel, Sydgeorgien.

fann sig, tre ord som avlägsnade all min oro, nämligen ”just have fun.” Att jag helt enkelt bara skulle koncentrera mig på att ”ha kul”. Inte oroa mig för vad andra skulle tänka och tycka.

Pingviner och djur kan inte tänka på saker i framtiden. Den rädsla de upplever – men jag tror faktiskt de kan känna rädsla mycket starkt – är mycket mer knuten till något konkret, ett tillfälligt hot. Till exempel när de möter ett sjölejon i vattnet. Eller en människa på stigen.

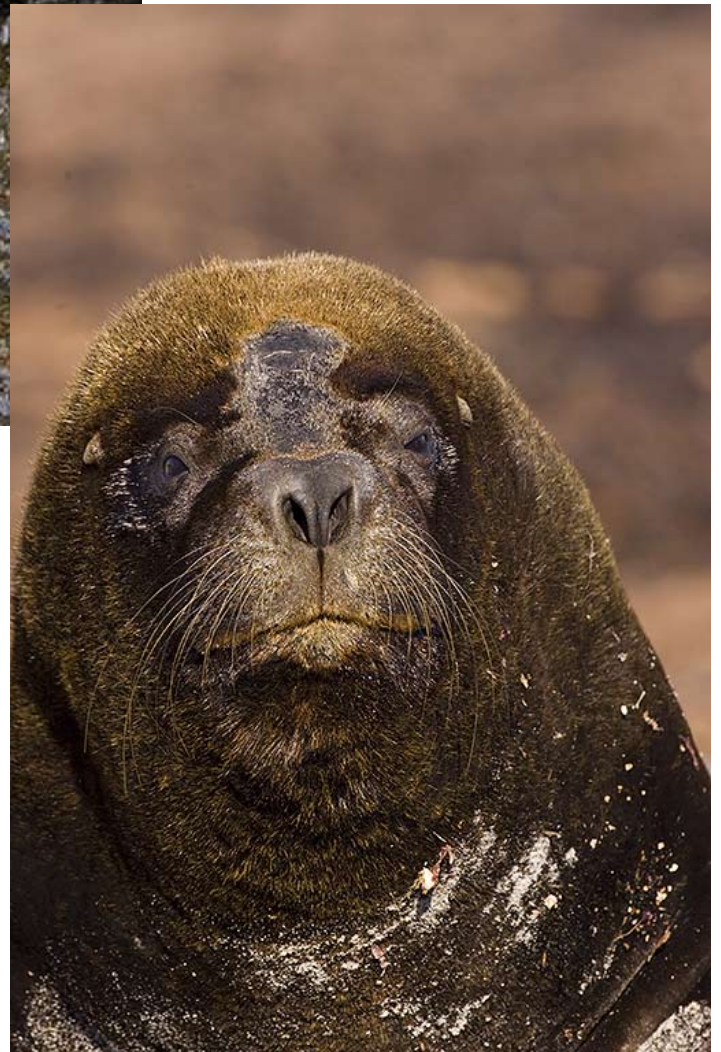
FOTNOT: Samtidigt som närvaron av människor på något sätt stressar pingviner har forskningsexperiment visat att de områden i pingvinkolonier som har människor närvarande klarat sig bättre än de delar av samma koloni där människor inte tillåts vistas.

När det gäller till exempel den afrikanska pingvinen är den mest livskraftiga kolonin belägen på Boulder’s Beach mitt i Simon’s Town, en halvtimmes bilkörning från Kapstaden, med bebyggelsen bara några decimeter från själva häckningsområdet. Här händer det också alltsomoftast att pingviner vandrar omkring på stadens gator på nätterna, precis som en annan vålnad från djungeln. Människans närvaro håller andra predatorer borta.

När jag var därefter läste jag också om hur en helt annan koloni vid två olika tillfällen över bara en natt decimerats från hundralet individer till bara fem-sex stycken pingviner när en leopard hade tagit sig in i kolonin och orsakat massakrerna.

Fast på Saunders Island, Falklandsöarna, finns faktiskt en liten bäck där klipp hopparpingvinerna duschar. Det uppstår till och med en viss kö där man väntar ut den som duschar.

Sjölejonen på Falklandsöarna har blivit betydligt färre, men är ändå fruktade av pingvinerna. Sea Lion Island.

Unge av klipp hopparpingvin, Pebbles Island.

På bilder i böcker och reklam ser vi ofta alldeles rena pingviner, men för det mesta är pingvinerna i verkligheten skitiga och rufsiga, i synnerhet ungarna som inte simmar i havet än.

Tjädertupp och fem hönor i soluppgången, maj i år.

Den som vill fotografera orrspel måste vara beredd att vakna okristligt tidigt. Klockan sex eller sju är alldeles för sent. Man måste ge sig ut till spelplatsen på natten.

Och man måste gömma sig på något sätt. Själv sitter jag i ett tält med en öppning för objektivet. Orrtuppar är mindre känsliga än tjädertuppar, på sina håll kan orrarna börja spela redan på kvällen. Och går man då ut till tältet vid tretiden, dvs. någon timme före det allra första ljuset, flyger orrtupparna visserligen iväg. Men de kommer rätt snart tillbaka. Och efter tjugo minuter, en halvtimme spelar dom på platsen igen.

Platsen ja. Det kan vara några enstaka tuvor – och där har orrtupparna kanske spelat i hundratals år, generation efter generation. Om man inte ser orrarna eller tjäderna spela på platsen, vilket kan vara svårt utan gömsle, får man leta efter spillningen. Finns det my-

cket spillning på en liten yta kan man vara nästan 100 % säker att tuppen eller tupparna kommer tillbaka dit under i alla fall en eller ett par månader.

Tjädertupparna är litet knepigare än orrarna. Då får man gå ut i tältet tidigt på kvällen – och lägga sig och försöka vara tyst. Tjädertuppen kommer oftast flygande redan strax efter åtta och sätter sig i ett träd i närheten av spelplatsen. Skulle man istället komma gående när den kommit eller föra oljud är risken stor att tuppen flyr platsen och inte spelar där nästföljande morgon.

Det är lätt att somna i den varma sovsäcken på våren, även om underlaget skulle vara nog så ojämnt – det är sällan planmark vid spelplatserna. Och vid fyratiden brukar man – förhoppningsvis – vakna av kluckandet. Fast kanske inte alla gånger. I våras satt fotografen Staffan Widstrand en natt i ett tält bredvid

mitt, och han påstod efteråt, på morgonen, att han såg att mitt objektiv hängde orörligt fortfarande vid fem och att mina högljudda snarkningar höll på att skrämna iväg tjädern. Hmmm.

Nå, när tuppen väl börjat spela har han bara en sak i huvudet, så varken eventuellt påstådda snarkningar eller objektivrörelser bekommer honom egentligen särskilt mycket. Man kan faktiskt vara rätt klumpig när det bara är tjädertuppar i närheten.

Hönorna kommer bara under fyra-fem-sex dagar per år. Och då får man vara försiktig, för de är ytterst vaksamma. Minsta oförsiktiga rörelse skulle förstöra den morgonen för fotografen – och för den delen även för tuppen.

Sju gånger på en morgon har jag sett tuppen göra det med någon av hönorna, tyvärr lite skynda för kameran varje gång. Oftast brukar tuppen ge sig i väg före det att solen når fram till spelplatsen, men den gången höll han på till åttatiden. Sedan lommade han utmattad iväg.

På tal om utmattning: vet ni att en tjädertupp kan flåsa nästan som maratonlöpare som precis gått i mål? I alla fall efter en lång och hård fight med en annan tupp. Tyvärr missade jag chansen till bilder, slagsmålet skedde utom räckhåll för kameran. Men om ni ger er ut för tjäderlek kanske det finns en chans – eller risk – att ni har en flåsande tupp lutad mot tältduken i tio-tjugo minuter efter ett sådant slagsmål.

“This place ain’t big enough for the both of us!”

Första ljuset på berget. Redan nu pågår fajten om vem som ska vara herre på täppan.

Av fem eller sex morgnar i april i år stannade orrarna bara en morgon så att jag fick litet solljus.

Orrtupp i tidigt morgonljus på berget.

Tjädertupp och fem hönor i soluppgången, maj 2005.

Jag brukar ropa "Hoppa!" till en del fåglar.